

ПИСМО ДУБРОВАЧКОГ ПОСЛАНИКА
ИВАНА ГУНДУЛИЋА О СМРТИ КНЕЗА
ПАВЛА РАДЕНОВИЋА*

Када је још далеке 1858. М. Пуцић објавио у збирци извора *Сјоменици србски II* писмо дубровачког поклисара Ивана Гундулића о убиству кнеза Павла,¹ постало је јасно да се ради о врло занимљивом и садржајно богатом извјештају његовој влади о драматичним догађајима босанске државе, испуњеним династичким борбама завађених краљева (Стефана Остоје и Твртка II Твртковића) и жестоких сукобима „русашке господе” (Павловића, с једне, и Косача, с друге стране), уз све снажније уплитање страног (угарског и турског) фактора у домаће прилике средином друге деценије XV вијека. Међутим, мора се примијетити да Пуцићево издање овог писма обилује низом грешака у транскрипцији текста и нетачном датацијом – 23, умјесто 24. августа 1415. године. Због тога ћемо, у свјетлу савремених историјских збивања, познатих из писаних извора и новије литературе, критичније на овом мјесту објавити садржај Гундулићевог извјештаја о суровом обрачуна на састанку босанске елите у Сутјесци, који је резултирао убиством кнеза Павла и хапшењем његовог старијег сина Петра.

* Овај рад није био у програму научног скупа „Земља Павловића – средњи вијек и период турске владавине”. Али како се његов садржај односи директно на тему скупа, Редакциони одбор је одлучио да се објави у овом Зборнику радова.

¹ М. Пуцић, *Сјоменици србски од 1395. до 1423., што ест Писма писана од Републике Дубровачке II (Сјоменици србски II)*, Београд 1858, Примјетбе извађене из службених књига, XV-XVII.

Copia de una lettera ricevuta de ser Zan de Gondola
per la morte de conte Polo 1415, die XXIV agosto
+ In Christo 1415, in Sutiesca

Magnifici signori avanti vaveria scripto de facti sono seguiti in Bosna tra Hongari et Turchi, ma voi sapete la cagion perche niente de meno mi parse al presente cosa necessaria notificare alla signoria vostra quello che io (h)o inteso et veduto.² Et prima signori avisove come duca Chrvoye con certi suo chativi seguaci menazava de voler far dispiacere quanto piu potesse et sapesse alla signoria vostra tirando seco Turchi et altri cativi unde non avete spazio a poter menar a execuzioni.³ Possa l altro de venne conte Piero et posime con lui camantemente cominzo a replicare come lo ditto duca ordisse contra de noi, et dissemel de credenza, dicendo come con la signoria de Venexia e in acordo et che da lor spera haver galie contra Spalato et le III (tre) isole nostre, et apresso dicit che havera galie dalla Reina de Pugla,⁴ et molte altre frasche et novelle. Io gli rispuosi li quel che mi parse, ma comprendo signori tucte ierano bugie, manazava et non altro.⁵

² То што се догодило „у Босни између Угара и Турака” (in Bosna tra Hongari et Turchi), чему су разлог знали и сами Дубровчани, био је чувени сукоб угарске и турске војске јужно од Саве (негдје у Лашви) у првој половини јула 1415. године, послје којег су угарске позиције у Босни, након жестоког пораза, јако ослабиле и никада се више нису до краја опоравиле. С. Ђирковић, *Две године босанске историје (1414-1415) / Две године босанске историје*, Историски гласник, 3-4, Београд 1953, 35-38 и Р. Ђивковић, *Tvrtko II Tvrtković (Bosna u prvoj polovini XV stoljeća) / Tvrtko II Tvrtković*, Сарајево 1981, 71-72.

³ На основу Гундулићеве поруке о томе како је херцег Хрвоје с неким својим „опаким приврженицима” пријетио да ће наносити, колико више буде могао и знао, зла њиховој влади, водећи са собом Турке и друге „опаке људе”, тако да ова неће имати времена да оствари своје намјере, старија историографија је изводила погрешан закључак да је дубровачки поклисар затекао Хрвоја у Сутјесци код краља Остоје, с којим се измирио и напустио је Твртка II Твртковића. *Poviest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine (Poviest hrvatskih zemalja BiH)*, Сарајево 1941, 445. Данас се, међутим, поуздано зна да Хрватинић није уопште боравио тада у Сутјесци и учествовао у немилим догађајима који су услиједили дан касније након обављеног Гундулићевог разговора с кнезом Петром (Павловићем). Р. Ђивковић, *Tvrtko II Tvrtković*, 78.

⁴ Настављена Гундулићева отужна прича да му је кнез Петар такође потврдио да херцег ради против Дубровчана и у повјерењу му рекао да се и с млетачком владом споразумио, у нади да ће му Република, као и напуљска краљица, послати галије против - у међувремену изгубљеног - Сплита и 3 (три) дубровачка острва (Брач, Хвар и Корчула) комплементарна је с четири и по мјесеца ранијом, херцеговом молбом за помоћ „subsidium per mare” млетачкој Сињорији и напуљској краљици Јованки у циљу освајања Сплита, за који је нудио град Омиш у замјену. Š. Ljubić, *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike, VII (Listine VII)*, Zagreb 1882, 200-201, 10. V 1415.

⁵ О нејасноћу и штурост Гундулићевог казивања спотицала се и оцјена Петрове улоге у овим разговорима, у којима он незаинтересовано прича Гун-

Questa matina a bon hora el Re Hostoia e con lo so fiol si parti et ando a cavallo in pian con lui conte Polo et lo figluol, voivoda Sandal et voivoda Vochmir, xupan Dragissa, conte Voch Cranich, voivoda Pavle Clexich. Io rimasi a casa scrivendo certe lettere, et subito venne a me un famiglo de conte Polo et subito mi mossi et cavalcai inverso loro et trovai li intorno inverso Sutiesca. Cavalcando io con voivoda Sandal, mando a dir a voivoda Vochmir, fate de vegnir da me, over io vegnir da voi, amantenente lo dicto Vochmir venne et parlo un bon pezo insieme, et quando fussemo apresso un luogo che si chiama Parena Poglana,⁶ li voivoda Sandal trasse la spada cognomo (?) de suoi drieto a lui, et subito Re Hostoia con certi zentiloti fece legar conte Piero et menarlo in Bobovac.⁷ Possa Vochmir voivoda tiro drieto conte Polo, et io con tucti lor pregando instantissimamente che sangue tra lor non fosse. A me pareva zuocho da pucti, pero che nessuna taglata tra lor non fu, conte Polo fuzendo. Io credeva che sara legato possa venne conte Voc et alguno de Sandal li taglo la testa al dicto conte Polo et rimase morto. Vlatcho Tamarlich patareno se reduxe al mio albergo, zoe alli frari per suo salvamento, et possa ando al corpo de Pavle et faralo portar a Varcboxaine.⁸ Conte Piero e legato et menato a Bobo-

дулићу све што зна о поменутих Хрвојевим намјерама. С. Ђирковић, *Две године босанске историје*, 39. Ако је то тако, зашто онда искусни дипломата посвећује толико пажње своме одговору: „io gli rispuosi li quel che mi parse” и да ли се његове ријечи „menazava et non altro” односе само на Хрвоја, или би се могле односити и на његовог саговорника кнеза Петра као Хрвојевог заступника. А да би могло бити тако, свједочи и поменута чињеница да је кнез Петар с оцем Павлом видио легитимног краља у личности Твртка II Твртковића, који је с Хрвојем Вукчићем био, а вјероватно и остао присталица Турака, тада господара ситуације у Босни. О томе опширније: Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović. Prilog istoriji Bosne početkom XV vijeka (Vojvoda Petar Pavlović)*, ЈИС, Бр. 1-2, Београд 2001, 38.

⁶ Мјесту Парена пољана, несумњиво, одговара данас шири комплекс земљишта Пољани, уз доњи слив ријеке Буковице, југоисточно од Краљеве Сутјеске, из које је сјеверним крајем Пољана водио пут у Бобовац. Р. Анђелић, *Bobovac i Kraljeva Sutjeska, stolna mjesta bosanskih vladara u XIV i XV stoljeću (Bobovac i Kraljeva Sutjeska)*, Сарајево 1973, 23, 33 (карта).

⁷ Непосредна близина мјеста Парена пољана - гдје је убијен Павле и заробљен Петар - и Бобовца - stolног мјеста босанских владара - у који је послат свезани кнез Петар, чини излишним извјесна домишљања да се овај немили догађај одиграо на Тјентишту (у долини ријеке Сутјеске) приликом неког лова „кога је организовао сутјешки жупан за краља и истакнуте босанске великаше”, Н. Мандић Студо, *Земља звана Гацко*, Београд 1995, 353.

⁸ Тијело убијеног кнеза Павла, којег је донио патарен Влатко Тамарлић (из Павлове и Петрове пратње), било је сахрањено југоисточно од Сарајева (на подручју данашњег Касиндола) у некрополи која се, наводно (по њему) и данас зове Павловац. S. Mutarčić, *Pavlovac (nekropola stećaka)*, Glasnik Zemaljskog muzeja

vac, come vi dissi penso secondo intesi d alcuni cosi sara inorbito, credo non campera de questo. Quando fu aquitato le zente ognuno torno a casa, et non VI mori salvo 4 persone de tucto. Voivoda Vochmir fu ferito drieto la spalla un poco, Brailo e prexon de Voch Cragnich et Pribisaia Mursich e prexon d altri.

Possa siando bonaza cavalcai a voivoda Sandal et lui me ave a dir, credesti veder questo, echo per la grazia de Dio io fazo et seguo il stil de zustizia come voi signor de Ragusa fate, conzosia chi fa tradimento a Ragusa e decapitato, cosi io con altri fedel Bosignani fazo, dicendo molta colpa contra padre et fiol, inverso la maesta del Re de Hongaria et contra Reame de Bosna et apresso disse: Joanni, io son fratello et perfecto amico della signoria de Ragusa et recomandatemi a loro pero che sono un de voi bene, e vero che alguni cativi furono raportatori de parole tra voi et mi, puro penso drittamente inverso voi. Et come si sia vegho la mia forteza et delli miei dessendenti e in voi, sio fazo tor la sale a Catharo⁹ e che perzo puro sono vostro fedel amigo veramente. Ma signori a mal ho alla vostra grazia, dixe perche da Re d Ungaria cortezaste Canal,¹⁰ perche non dir mi liberamente come amici a me proprio, monstrando grande amore et speranza inverso la vostra signoria, cosi io comprendo et Dio sa lo so intrinseco.

(GZM), Arheologija, NS, 37, Sarajevo 1982, 176 i L. Žeravica, *Grobovi ispod stećaka na Pavlovcu (Grobovi ispod stećaka)*, GZM, Arheologija, NS, 37, Sarajevo 1982, 184-185, 192-194. О учешћу Влатка Тамарлића (Тумурлића), у преношењу Павловог тијела у Врхбосну опширније види: Р. Џошковић, *Krstjanin Vlatko Tumurlić i njegovo doba (1403-1423) (Krstjanin Vlatko Tumurlić)*, Croatica christiana periodica, časopis Instituta za crkvenu povijest katoličkog Bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, god. XIX, Br. 35, Zagreb 1995, 32-34.

⁹ Да би извукао више прихода из дохотка соли у Котору (којег је примао од 1414), Сандаљ је забранио власима да иду по со у Дубровник и наредио им да се снабдијевају њоме у Котору. На то је дубровачка влада замолила осиног војводу да власи долазе на приморје по со као и дотад, да би нешто касније кривица за то била пребачена тобоже на неке људе који су се представљали као власници „Сандаљевог господства”, па су Дубровчани тражили да такви људи буду кажњени. Љ. Стојановић, *Старе српске њовеље и њисма I/I (ССПП I/I)*, Београд 1929, 288-289, бр. 300, 10. V 1414; 291, бр. 311, 5. XII 1414. Упор. Б. Храбак, *Јадран у њолиџичким и економским настџојањима Сандаља Хранића и Стејана Вукчића Косаче (Јадран у њолиџичким и економским настџојањима)*, Косаче - оснивачи Херцеговине, Билећа - Гацко - Београд 2002, 402-403.

¹⁰ Дубровчани су се, уистину, тајно обраћали у неколико махова (1407-1408, 1412, 1413) угарском краљу Жигмунду да им помогне да дођу у посјед Конавала, заобилазећи при томе војводу Сандаља и браћу Павловиће, као сувласнике ове приморске жупе. Р. Грујић, *Конавли њод разним госџодарима*, Споменик СКА, XLVI, Београд 1926, 20-22 и Ф. Шишић, *Voivoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350-1416)*, Zagreb 1902, 232.

Signori trovo secondo el mio parere che nulla persona non fu in questo trattato salvo Sandal col Re Hostoia et Vochmir voivoda sape stamatina et non prima mi juro per sacramento che mai fu dicto de morte de conte Polo, e al dicto gli fu promesso la città de Piombo che fu de prothovestiaro,¹¹ et con lo Piombo non so tucto o parte, et manda zente sotto.¹²

Lo Re Hostoia che e in prospero stato, anchoi parlai con la Reina, dubita de suo stato, pero chelle parente del conte Polo,¹³ et molte volte parlai con lo Re Hostoia, mostra essere grandissimo amigo nostro, et io allui per sua grazia.

Ancoi intesi ma non vi affermo che li Turchi li quali andarono inverso Brigne (?) dicono sono forte malmenadi, et questo piazeria allo Re de Bosna con la sua compagnia.

Ne altro piu vi ho a dire, salvo sempre parato a ogni vostro comando, Christo mantegna la vostra signoria.

Signori aveva ordenato a messer lo custode de Bosna che safaticasse alla vostra grazia con zerte parole: hora non vegho sia de bisogno.

Zuane de Gondola vostro se recomanda.

de eadem lettera:

¹¹ Овдје се, без сумње, мисли на протовестијара Николу, сина Жоре Бокшића, који је, поред одређених имања у дијелу Хумске жупе Лука (с десне стране Неретве), држао и неке посједе у унутрашњости Босне. Он је, тачније, можда само као краљев протовестијар, имао неку власт над Оловом, јер „не изгледа много вероватно (како примјећује наш познати медијевиста М. Динић) да му је краљ потпуно уступио једно тако значајно, и уносно место, као што је Олово”. М. Динић, *Дубровчани као феудалци у Србији и Босни (Дубровчани као феудалци)*, Историјски часопис, књ. IX-X, Београд 1960, 145-146.

¹² По мишљењу неких аутора, Олово Златоносовићи нису успјели посјести „и због нових упада Турака који сада долазе на позив Павловића”. Р. Živković, *Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići i bosanski kraljevi (posljednje decenije XIV i prve tri decenije XV stoljeća) (Usorska vlasteoska porodica Zlatonosovići)*, *Historijski zbornik*, God. XXXIX(1), Zagreb 1986, 152.

¹³ О врсти и степену сродства између босанске краљице Кујаве и кнеза Павла Раденовића не зна се ништа. Ово тим прије што и аутор најстаријег наративног извора (*Краљевство Словена*, 160) М. Орбин брка Кујаву с краљицом Грубом, а прије пола вијека Г. Чremoшник (*Bosanska kraljica Gruba*, *Godišnjak Društva historičara Bosne i Hercegovine*, God. IV, 1952, 143-163) такође погрешно поистовјећује ове двије жене.

Conte Piero non fu inorbito, anchoi Vochmir voivoda mi disse che doman lo portaranno inverso Borazo¹⁴ et tucta la lor contrata e partita, ma non so appunto come e a chi.¹⁵

Хисторијски архив Дубровник (ХАД): Lettere e commissioni di Levante (Lett. di Lev.) VII fol. 133'-134', 24. VIII 1415.

¹⁴ Када се и како кнез Петар ослободио из затвора у Бобовцу и да ли је, према Вукмировом саопштењу, био отправљен пут Борча, не зна се. Међутим, зна се да је у Конавлима „покренуо војску против Сандаља кроз неколико дана...послије смрти кнеза Павла” (*exercitu...quando castrametabatur contra Sandalium, per aliquot dies...post mortem comitis Pauli*). N. Jorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV siècle, II (Notes et extraits II)*, Paris 1887, 170, 23. II 1419.

¹⁵ Гундулићево казивање да је „читава област Павловића подијељена” (*tucta la lor contrata e partita*) навело је јединог аутора студије о кнезу Павлу на закључак да се то десило зато што су актери тог нечасног чина настојали да се дочепāju Раденовићевих посједа. Ј. Радонић, *О кнезу Павлу Раденовићу. Приложак историји Босне крајем XIV и поч. XV века (О кнезу Павлу Раденовићу)*, *Летопис Матице српске*, св. 212, Нови Сад 1902, 60. Тешко да је било тако, пошто ни о свему добро обавијештени дубровачки поклицар није знао „како и коме” (*come e a chi*) је била подијељена њихова област. Зато се у новије вријеме покушавају пронаћи политички узроци свему томе и притом поћи од чињенице да кнез Петар (а сигурно и његов отац, пошто међу њима није постојао сукоб) није припадао Сандаљевој и Остојиној странци, већ је као присталица Твртка II Твртковића признао њега за легитимног краља. То нам даје чврст основ да повјерујемо да је догађај који се десио крајем августа 1415. у Сутјесци био политичко убиство и да представља обрачун двију струја у Босни: присталица Твртка II Твртковића и присталица краља Остоје. Може се рећи да су краљ Остоја и војвода Сандаљ постигнуто примирје искористили да се одрже и учврсте, спроводећи стару политику према новим могућностима, а неопрезни Павловићи повјеровали су добрим намјерама и искреном помирењу, што је Павла коштало главе а Петра слободе. Ђ. Тошић, *Vojvoda Petar Pavlović*, 39.

Copia d'una lettera ricevuta di P. Zan d'andola
 per morte di con polo. 1445. die xxvij. agosto

+ In xpo. 1445. i. settembre

Magnifico signor d'una lettera ricevuto di facti sono pignori in
 Bosnia, nel Hungary e turchi, ma non sapete la ragione perche,
 Morte di meno di pignori al presente cosa necessaria notificare
 alla signora via allo che era in pignori e veduto. Et prima
 signori amfione come dice brevemente e dice suo ch'atun
 signori menziona di volere fare dispiacere che qui potessi
 e sapere alla signora vostro trattato pero turchi e altre
 ch'atun non ho avuto spazio a potere venire a conoscenza
 possalaltro di venire con pignori e posime con lui camm
 tenere comizo a spiegare come lo ditto dice ordino fatto
 di noi, et dissemel di certezza, dicendo come e la signora
 di romo e iacordo e da da l'ora p'ora bauer galei e da
 spalato e li in p'ora nostro. Et appresso dice che hanno
 galei dalla prima di pugla, et molti altre frastu et
 novelle. Ingh' i pignori la qual che mi pignori, ma iacordo signori
 tutte jecano bauer menziona e no altro.

Questa matina aboy hora. el be-hostria e co lo so frol
 si p'ora e dando a cavallo in p'ora con lui con polo
 e lo frol. comoda p'oral. e comoda v'ora mie
 pignori, dragista, come v'ora ceamch' comoda p'oral d'ora.
 Io finati a casa secondo v'ora letere, e subito v'ora a me in
 famiglia di con polo e subito in mossa e qualca i v'ora
 lo e e comoda i p'ora e v'ora p'oral. amato io con
 comoda p'oral m'ora. dice a comoda v'ora mie, fat
 in v'ora da ex, dice io v'ora da con, amatoche io
 ditto v'ora mie v'ora e p'oral in bon, pezo d'ora. Et p'ora
 fupremo a p'ora in luogo che si d'una p'ora p'oral, i comoda
 p'oral traste la p'oral cognomo di suo d'ora aly, e subito
 be-hostria e v'ora d'ora fare ligaz e da p'ora e menzo in
 hobiane, possa v'ora mie comoda t'ora d'ora con polo, e so
 d'ora. In p'ora p'oral d'ora p'oral che p'oral da con no
 f'ora. D'una p'ora p'oral da p'oral, io che nessuna p'oral

134

ten. loc. ne fu conto polo fizco. Io, secondo che sara legato
 possa uno conto uno a ligno di sandal ti taglio lastra
 altro con polo, e fuma molo. Vlaticho tamarich yatrozo
 si faduxo al mio albergo zor alij feary, y suo saluameto, e possa
 ando al corpo di paulo e fucilo portate a vuer boradine.

Conte piceo e legato e menato alabaur, come vi disse penso
 seruo fureti d'altrau cosi. Sura i d'obito cecco no capera di gsto.

Quando fu agitato le zente ognuno toruo a casa, e no ho
 moy saluo. q. yfane di tutto. Vno d'ora vobitue fu feito
 d'oreto la spalla con poco beulo e poco di vobit celguch, e
 p: bifaia muzpich e p: xon; d'altey.

Io sia pando bonaze. camaloy a vno d'ora sandal e luy me auer
 a die. Cecedeti v. de. gsto, cecco y la grazia d'io io fizco a
 seruo il sul di zuzfuzia come voi signor di Fagusia fite, co zo fa
 tei fa telidmto a fagusia e d'acupitato cosi. Io con altre fidel
 bosignam faze. d'oreto molta colpa vobit padre e fidel io vobito la
 maestra di fe de bonanza e vobit. Seruo di bosna. Io disse
 disse Tony. Io son fratello e yfite mio della signoria di Fagusia
 a recomadatem aloro po che sono vobit vobit bene, e vobit che
 alquany catury furont d'aportato; di parole tra voi, e my, pue
 penso d'acupitate i vobit my. Et come s'isa vobito la mia
 forteza e d'ily me; d'aportato; e vobit, io fizco tra la pale a
 vobit e che p. zo pue, sono vobito fidel amigo vobite d'ora
 signory amal. ho alla via grazia d'ora p. che d'oreto d'ungaria
 vobite amal, p. che no d'oreto libereamente come amig amig mio
 vobite grand' amore e seruzia i vobito la via signa. cosi. io
 vobite, e dio fa lo p' d'oreto.

Signory teuo p' d'oreto mio p' d'oreto che nulla yfina no fu i d'oreto
 trattato, p' d'oreto sandal al fe hostora e vobit my. vno d'ora faze
 stramatue e no p' d'oreto nji. p' d'oreto p. p' d'oreto che may fu d'oreto
 di morte e d'oreto polo, e d'oreto nji fu p' d'oreto la citta di p' d'oreto
 fu di p' d'oreto, e d'oreto p' d'oreto. no se tutto o parte et m' d'ora
 zente sotto.

Io fe hostora che e d'oreto stato anedoy parly co la prima dubita
 di suo stato, po d'oreto p' d'oreto di d'oreto polo, e molto volte parly
 co lo fe hostora. vobite d'oreto grandissimo amigo nosto e p' d'oreto
 ally p' d'oreto grazia.

ЂУРО ТОШИЋ

LETTER OF IVAN GUNDULIĆ, REPRESENTATIVE
FROM DUBROVNIK REGARDING THE
DEATH OF KNEZ PAVLE RADENOVIĆ*Summary*

The representative from Dubrovnik, Ivan Gundulić reported in detail in his letter from 24th August 1415 to his government about the Hungaro-Turkish conflict in Bosnia (beginning of July of the same year), about the „wicked intentions” of the *herzeg* Hrvoje toward Dubrovnik and his wish to conquer Split and three islands of Dubrovnik (Brač, Hvar and Korčula), then the dramatic murder of *knez* Pavle Radenović and capture of his oldest son Peter by the king Ostoja, *voivoda* Sandalj and *voivoda* Vukmir Zlatonosović, *župan* Dragiša (Dinčić), *knez* Vuk Hranić and *voivoda* Pavle Klešić as well as the behavior of the most important actors of that crime (Stefan Ostoja and Sandalj Hranić), ending with the liberation of the *knez* Peter from the Bobovac prison and alleged division of the land of Pavlović's. Thus, the new edition of the Gundulić's letter, with scientific comments, would make possible to research in detail the dynastic conflicts of the Bosnian kings (Stefan Ostoja and Tvrtko II Tvrtković) and severe fights between the aristocrat families (Pavlović and Kosača), with strong influence of foreign (Hungarian and Turkish) factors to the internal circumstances in the Bosnian state in the middle of the second decade of the 15th century.